

naravno pisati sa *j*, a druge bez *j* u svim padežima; pravopis bi takvo razlikovanje trebao dopustiti, a ne ograničavati pravilima o pisanju *j*. Upravo u pisanju naših osobnih imena pravopis bi trebao biti fonemski kako bi svatko mogao napisati onako kako misli da se zove. Takva dvojnost tih imena nije samo teorijski moguća, nego je i te kako u stvarnosti prisutna, pa često moramo nekoga pitati da li je *Dean* ili *Dejan*, *Daria* ili *Darija*, *Mia* ili *Mija*.

Da zaključim: *Mia* i *Pio* se kao riječi sklanjaju /mie/, /mii/ itd., /pia/, /piu/ itd. jer u svojoj osnovi nemaju fonema /j/. (Da je čitatelj pitao za *Mija* i *Pijo*, odgovor bi bio /mije/, /miji/; /pija/, /piju/. I /mia/ i /mija/ te /pio/ i /pijo/ izgovaraju se jednako s polusamoglasnikom [i]. Što se pravopisa tiče, njegove su odredbe jasne, ali ne sasvim dobre: bilo bi bolje da se opće fonemsko načelo pisanja primijeni i za pisanje *j*.

Ivo Škarić

IZOČAN

U pravilima jednog ogranka MH upotrijebljen je pridjev *izočan* u značenju *odsutan*, *nenazočan* pa me jedna članica pita što mislim o tom pridjevu.

Što mislim? Čim sam ga čuo, odmah sam mu se obradovao. To je prava oprečnica pridjeva *nazočan*. Dobar je isto onako kao i *nazočan*. Zanimalo me samo je li potvrđen u rječnicima. U AR, Benešićevu RHKJ i rječniku dviju Matica nisam ga našao. Zabilježen je s dvije potvrde u Rečniku srpskohrvatskog književnog jezika: *Knez zapovjedi državnome tajniku da proziva vlastelu po imenu i da zabilježi izočne*. (Iz dubrovačkog lista *Srđ* 1904. godine). *Pozva izočne i raspršene članove bratstva*. (Iz Tabakova prijevoda Cervantesovih priča.) Dobro je da znamo da postoji, a njegovu upotrebu možemo prepuštiti praksi.

(S. B.)

OSVRTI

PERILICA ILI ...

1. Prošlo je već desetak godina od kada su za JUS¹ predloženi i prihvaćeni nazivi *perilica rublja* i *perilica posuđa* kao nazivi za odnosne kućanske aparate. No, zbog ispolitizirane problematike oko hrvatskog jezika, oni su se, kao i mnogi drugi, koristili ponajviše u tehničkoj dokumentaciji i stručnim člancima, a rjeđe u komercijalnim publikacijama i dnevnom tisku.

Već prilikom razmatranja izbora mogućih naziva, analiza korijena je pokazala da oživljena imenica *perilica* ne zadovolja-

va definicije obaju strojeva, jer kao naziv ne upućuje na bitnu značajku postupka, što ga stroj za »čišćenje« posuđa obavlja. Ipak, zbog spomenute problematike oko jezika predložio sam zajednički naziv *perilica*. Takav prijedlog opravdava činjenica da glagol *prati* danas rijetko koga podsjeća na svoje izvorno značenje, već općenito na čišćenje vodom, bez obzira kojim se postupkom čisti.

2. Riječ *prati*, *pèrèm* prvotno je značila »udarati«, »udarati daščicom«, »pratljačom«, »pirajkom«² po nečistom rublju da se očisti. Danas bismo to rekli »udarati

¹ JUS, *Jugoslavenski standard*, izdanje na hrvatskom književnom jeziku

² P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, III, str. 25.

udaraljkom«. Bit takvog postupka čišćenja nije se do danas promijenila. Mijenjala su se sredstva i načini za postizavanje primjerenog učinka pranja. Prvotno udaranje rublja o obli kamen zamijenjeno je udaranjem o prikladniju klupicu – *perilicu*³ ili korito. Da bi se učinak povećao, udaranje mokrim rubljem – *perivom*⁴ zamijenjeno je udaranjem plosnatim štapom – *pratljačom* po mokrom rublju, na za to prikladnu mjestu – *pralu*⁵ ili *peralu*⁶ koje se poslije prometnulo u posudu – *praonik*⁷. Mnogi se od nas još sjećaju i pranja *rifljačom*, napravom kojom se nekad grebenaio lan⁸, a do poratnih godina pralo rublje. I danas, naj-suvremeniji strojevi koriste energiju udara da bi njome od rublja odvojili, a zatim pomoću vode otplavili – splahnuli oslobođenu nečistoću.

U skladu s izloženim, suvremeni strojevi za čišćenje rublja pranjem, navedenim metodama, mogu, s tehničkog gledišta u potpunom suglasju sa strojarским nazivljem, biti nazivani *perilice*⁹ ili *pralice*¹⁰, ovisno o tome koja se osnova (*per-*, *pra-* ili *pir-*) u tvorbi izvedenice koristi¹¹.

3. Tehnički gledano, pranje – udaranje samo je jedan od načina čišćenja, koji nije uvijek primjenjiv. Pogotovu ne za čišćenje posuđa, poput tanjura i čaša, jer bi se ono razbilo. Prema tome, predložena imenica *perilica* kao naziv ne odgovara složenom

nazivu stroj za čišćenje posuđa, to potvrđuju i primjeri u drugim jezicima, osobito slavenskim. Stoga smatram da bi terminološki naziv aparata za čišćenje posuđa ipak trebao biti temeljen na glagolu *miti*, a ne *prati*, makar je njihovo značenje u suvremenome hrvatskom jeziku postalo skoro istoznačno.

Listajući starije izvore vidimo da Habdelić kao kajkavac spominje glagol *pomiti*¹², no A. Della Bella za primjer u svom rječniku navodi tekst J. Palmotića¹³ iz kojeg se vidi da su te dvije, u biti raznoznačne riječi već tada skoro istoznačne. To potvrđuje i Iveković–Brozov rječnik¹⁴. No unatoč tomu, razmišljanja o promjeni teško je potisnuti, jer ih značenje glagola *miti* i njegovi povijesni oblici *myti* (stcsl.), *maut* (baltoslav.) u smislu »roniti, plivati« ili prema lit. *mauditi* »kupati«¹⁵ upravo potiču. Iako su potvrde o korištenju glagola *miti* u smislu *pomivati posuđe* rijetke, B. Šulek pod spülen navodi: plakati, splaknuti, oplaknuti, prati (ab-), *pomivati*, a pod Spüler m., *pomivac*¹⁶. Spülchfass je *pomijara*, no Spülkübel m., odjednom prevodi sa *sudoper*. V. Dabac, Spülbecken n., naziva *praonikom za suđe* ali i *pomijarom*, a Geschirrspülmaschine f., *strojem za pranje posuđa*¹⁷. Đ. Popović prevodi Spülfass n. kao *pomijara*¹⁸.

U klasifikatoru SEV¹⁹ i nekim drugim izvorima našao sam sljedeće podatke:

³ Usp. Akademijin rječnik, s. v. *perilica*.

⁴ B. Šulek, *Deutsch-kroatisches Wörterbuch*, Agram, 1860, str. 1538, Waschverzeichniss, n. popis rublja, periva.

⁵ J. Stulli, *Vocabolario I-I. -L*, parte secondo, str. 15, lavatojo, luogo dove si lava, ...pralo...

⁶ M. Budak, *Vučja smrt*, str. 55/56.

⁷ *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika*, MH-MS, str. 617, praonik.

⁸ P. Skok, n. dj. III, str. 139, rifljati.

⁹ *JUS*, N. M2.110, 1980, PERILICE RUBLJA.

¹⁰ A. Hurm, *Njemačko hrvatski rječnik*, 1952, str. 636, Waschschlegel m., pračka, pralica i E. Barić, *Mogućnosti zamjene...*, *Jezik*, 29.

¹¹ P. Skok, n. dj. III, str. 25.

¹² Habdelić, *Dictionar*, str. Q 4.

¹³ A. Della Bella, *Dizionario I-L-I*, tomo secondo, str. 62.

¹⁴ F. Iveković–I. Broz, *Rječnik hrvatskog jezika*, 2, str. 102.

¹⁵ P. Skok, n. dj. II, str. 454.

¹⁶ B. Šulek, n. dj. str. 1283.

¹⁷ V. Dabac, *Technisches Wörterbuch*, str. 842, 340.

¹⁸ Đ. Popović, *Rečnik srpskoga i nemačkoga jezika*, 1895, str. 284.

¹⁹ SEV, *Ādinštveni klasifikator kućanskih aparata*, DDR 1973, str. 60, 103.

rus.	Stiralnaja mašina	Posudomoečnaja mašina
bug.	Peralna mašina	Mašina za mienje na s'dove
mađ.	Felautomatikus mosógép	Házt. edénymosogatógép
njem.	Waschmaschine	Geschirrpülmaschine
polj.	Pralka	Zamywarka
rum.	Mašina de spălat	Mašină de spălat vase
španj. (K)	Lavadora	Fregadora de vajillas
slovač.	Práčka	Umyvačka riadu
srp.	Mašina za pranje rublja	Mašina za pranje posuđa
hrv.	Perilica rublja	Perilica posuđa
slov.	Pralni stroj	Pomivalni stroj
mak.	Mašina za perenje ališta	Mašina za mienje na sudovi
eng.	Washer	Dishwasher ²⁰
tal.	Lavatrice	Lavastovigla
fr.	Lave-linge	Lave-vaisselle
ngh. -h.	Mašin/stroj za pranje	Mašin za pranje suđa ²¹ .

Unatoč navedenim primjerima, što ipak govore u prilog izloženom, nisam se odvažio predložiti naziv

pomijalica ili *pomivalica*

premda ga smatram logičnim, ispravnim i sukladnim s načelima hrvatske terminologije.

4. Danas, nakon toliko godina, osjećaju se nedostaci homonima *perilica*, uostalom kao i svakog drugog, jer muti jasnoću izražavanja, time što prividnim pojednostavnjenjem, izražavanje postaje složenije, a jezik siromašniji.

Primjenē naziva *perilica* i *pomivalica* omogućile bi zamjenu složenih naziva *perilica* za rublje i *perilica* za posuđe jednostavnim nazivima. Time bi izražavanje postalo kraće i nedvojbeno s mogućnošću korištenja još živih izvedenica kao što su: *zdjela za pomijanje*²², *pomije*, *pomivač*, *pomijara* i dr. A naprave i sprave poput *praonika* i *umivaonika* dobile bi svoje srodnike u višem tehničkom razredu, koji će nakon današnjih automatskih *perilica* i *pomivalica* biti dopunjen robotskim ili robotiziranim strojevima.

5. Zaključak

5.1 Posuđe se dakle ne može prati (udarati) no rublje se može miti (kupati). Poznato je da se rublje na moru čistilo i vučom u mreži iza broda, dakle kupalo. Da li je to jedan od razloga što su riječi miti i prati u nas postale istoznačne, na štetu onoga prvog? Leži li dio razloga u latinsko-talijanskom homonimu lavare koji već F. Vrančić prevodi s prati, miti²³? Bez obzira na razloge, smatram da bi bila šteta ne samo za nazivlje već i za jezik općenito, zapostaviti različitost kojom ove dvije riječi obogaćuju jezik.

5.2 Možda je upravo primjer *perilica* – *pomijalica* prikladan da se još jednom razmotri dvoumica o tvorbi jednočlanih i višočlanih naziva. Jer, prema mišljenju dr. I. Pranjkovića²⁴, naziv *perilica* nije prihvatljiv zbog više razloga. Znači li to da već normirane strojarske nazive kao što su: glodalica, blanjalica, brusilica, savijalica i slične treba mijenjati? Treba li dakle, primjerice, veliku betonsku mješalicu nazivati automobilnim strojem za miješanje betona, a pomijaru – vjedrom za pomije?

Vladimir Dvoržak

²⁰ Siemens, Service Katalog, Grosse-Haushaltgeräte, 1985.

²¹ *Nimško-gradišćanskohrvatsko-hrvatski rječnik*, 1982, str. 222. i 563.

²² R. Veselić, *Rečnik nemačkoga i ilirskoga jezika*, 1854, str. 548.

²³ F. Vrančić, *Dictionar*, 1595.

²⁴ *Vjesnik, Panorama subotom*, 17. lipnja 1989, Muke s riječima.

* Napominjemo da je u prethodnom broju spomenuta i potencijalna riječ *rubljoper* (Ur.)